

JURNAL

ПЕНТРЪ ПЕСИНДИРЕА ШТИНЦЕЛОРЪ НАТЪРАЛЕ ШИ ЕСАКТЕ, ÎN TOATE KLASELE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pedineat

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 12.

(Англъ алъ треilea)

Бъксрешти

30 Martie, 1858.

Компидереа: Zmintirea în raportul ei къ kwestiunile жърдиче. — Англъ — Коммуникации итиингиче мич.

Zmintirea în raportul ei къ kwestiunile жърдиче.

VII. Monomania prin imitatie.

Toate natimile mintale (zmintirile) sintъ пипъ ла знѣ gradѣ, kontaџioase (липџioase). Adesea vederea zmintirilorъ ши о конвиецџире преа интимъ къ еѣ, poate съ комџниче кеарѣ челорѣ съпътоши, ачеастъ натимъ терисилъ. S'a възхѣтъ къ кеарѣ medicii opindџиџи ла каселе zmintirilorъ, окъпндѣ-se преа мѣлѣ къ стѣдѣл ачесторѣ непорочџиџи, s'aѣ zmintitѣ ши еѣ. De ачееа пичѣ пѣ е bine къ оаменѣи, фъръ d'a авеа о тревѣинѣцъ неапъратъ, съ визитезе адесе-орѣ каселе zmintirilorъ.

Însъ пѣ нѣмаѣ натимиле мѣнтале, чѣ ши toate натимиле первоае потѣ съ devie kontaџioase.

Este штистѣ къ vederea знѣи омѣ къзндѣ вѣ спасме (epilepsie) poate съ prodѣкъ asemenea спасме ла ачѣи каре се зѣтъ ла дѣнсѣлѣ къ atenџiune, маѣ къ seamъ kindѣ sintѣ d'знѣ карактерѣ импресионабилѣ.

Asemenea este о fantъ кѣноскѣтъ, къ кримеле sintѣ ка съмѣнџа родѣтоаре: vederea зне криме prodѣче мѣлѣ алтеле. De kindѣ салоанеле жѣдичѣере вѣ Европа аѣ вченѣтѣ а тракта вѣ пѣ-блѣкѣ «кримеле челебре», ачесте криме челебре аѣ вченѣтѣ съ се имѣлѣеаскъ дѣн зѣ вѣ маѣ мѣлѣ. Мѣлѣџи лѣџисѣи аѣ фѣкѣтѣ обсервѣџиѣнеа foarte жѣстъ къ, toate ексекѣџиѣнѣле пѣблѣче знде

komnsst, darş dşne ęe a terminatş zna, o rşne kş fşpie űi ĩmpreşnt kş dinsa rşne űi xainele sale. Amş kşnoskrtş o damş, zıe Pinel, kare era ĩn stape sş sşşgie ope ĩntreşı o konversazişne foarte ĩnşeleantş; ĩnsş din ĩmpş ĩn ĩmpş devinea aprınsş parkş voea sş se ęeapte, apoı la sşşfirmitş konversazişnei űi rşne xainele, aęeastş damş era o maniakş.

Kındş znş omş ĩndatş skımbş rşstşpıle űi obıęeıspıle sale de maı nainte, kındş znş omş ęındş ĩnşene sş se nekşęeaskş adese—opı, saş znş omş nevorbıtopş ĩnşene sş vorşęaskş mşltş, atşnşı familia ęı treşęe sş se teamş kş e ameringatş d'şnş atakş de manie.

Demencia.

Demencia este znş felş de zmintıre, kare o pştemş nşmi: nşlitate, nımişıre űi stıńşerea kompletş a ĩstşpora fakşltşşilor menşşale ale omşşı; omşşı a ĩnşetatş sş fie o şıńđş vıtalş moralş űi ĩnşeleantş űi a devenıř parkş o şıńđş vrşş, parkş znş astomatş saş o mamıńş kare se mıńkt ĩnkşęe ĩnkşolo ĩnsş şırş sşşletş, şırş ĩnşeleńşışne űi şırş voıńđş liberş. Demenşışş (adekş zmintıř de demencia) parkş e skımbatş kş totşş; ęlş nşmaı kşnoante ne amışı űi pşdele sale, nş vorşęıte, nş ęere nımişş, nş simte űi nişı nş pıřęene nımişş. Dar űi la aęeastş şneđş de zmintıre kındş nş e ĩnkş desvoatatz, zmintıřş kındş nşıńęe, kındş pıde amıńdoş şırş kasşş, şıntş ĩndeseręşı (ęesımdıtopı) nentře nşşęerea űi ĩnpıstapea familiaı lorş; opı—ęe ĩmpresışne kare se prezıntş akşm naintea şpıřıtşşı lorş, opı kş n'are aşşpra lor nişı znş efeitş saş znş efeitş foarte tpekştopş; maı đşrabıle pşmıne la eı adşęerea amıte de ĩmpresışnea kare aş avş'o nainte mşşı anı, ĩn ĩnşereęea lorş. Kındş se şıleskş űi fıķsezş atenşışnea (şęęareea de seamş a lorş) la aęeea ęe vorşęeskş oamenıı kş đınşıı, atşnşı şıntş ĩn stape sş dea ĩnkş pşşşşşşpı đreute űi paşıonabile, şıntş ĩn stape keapş sş sşşgie o mıkş konversazişne, sş şışęe o mıkş istorie, sş жоaęe űi sş kınte. La ađı, la kare demencia este ĩnkş maı nşđın desvoatatz, este ĩnkş maı gređ d'a kşnoante űi a apređşı adevşrata lorş stape mentalş űi mşşı űi ĩnkıńşeskş kş aęemı o-

menı şıntş nşmaı d'o ĩntelıęenđş devıř. Asemenea oamenıı poate sş nş apate nişı o depanşıare ĩn ideile lorş, ĩnsş ĩn akşışnıle lorş sş vede o avatepe din datorıile űi nşrtaręa ęerşş la znş omş kşmş se kade, kşı eı nş ĩmpıneskş ĩntokmaı datorıile lorş ka ęelşęenı, nş kondşkş vıne afaşerıle lorş pıvate, fakş datorie şırş pęrspektıve d'a le pşłtı, жоkş жоkşpı pşınoase űi kompromıř vıitorşş lorş űi alş familiaı lorş; ĩntřznş kşvıntş eı nş şıntş ĩn stape a apređşı vıne pozıđışnea lorş soşıalş űi ęe treşęe sş fakş ka sş fie ferıřıtş ĩn aęeastş pozıđışne. Kş toate aęestea, am zıe kş asemenea oamenıı ĩn pańoptşş ideılorş lorş nş apatz nişı o depanşıare űi vorşęeskş ĩn toate pęnkşpıle ka oamenıı ĩnşeleńđı; kşı ĩntřadevşřş sş ęere znş gradş mşłř maı mare alş ĩntelıęenđı d'a kşnoante ęıne—va pozıđışnea ęı soşıalş ĩn mızlokşş soşıetşşı oameneatı űi nş se kondşęe konformş kş pozıđışnea sa, de kıř sş dea pşşşşşpı loşıęe űi ĩnşeleante. Nınte asemenea oamenıı poate sş fie pıvıđı ĩn toate vıeęa lorş ka nınte konıı nevıřşıvı. Asemenea oamenıı kredş la opı—ęe lękřş, şıntş lenemı, nş vorşş lękřęe. Aęeastş este o natıme mentalş kare se desvoaltş ĩnşetş űi se desvoaltş opı đın sine opı đşne ale natıme mıtale pękşmş đşne manie űi monomanie; ĩn aęestş kasş este nevındeķabilş. Kındş demencia se desvoaltş kş o pęneşışne. atşnşı se prezıntş ĩntřznş gradş mare űi atşnşı este de vındeķatş. Đşne vındeķare, zmintıřş űi adşęe amıte de epoka ĩn kare era zmintıř űi o deskpıe ka o epokş ĩn kare a třıřş o esıstıńđş maşınalş. Esşpresışnea obrazşşı znşı omş, kare are demencia este alıř de karakşepıstıķ ĩn kıř ęesne poate sş lş kşnoaskş ęıne—va.

ĩn pęnkşıř vedepı şpıđıęe treşęe sş nş şıřtmş a esamina la zmintıřı đakş şıntş atakşı nşmaı d'o depanşıare ĩn voıńđa lorş, darş nş ĩn ĩnşeleńşışne, saş ĩn amıńdoş; aęeste amıńdoş fakşltşşı aş şedepęa lorş ĩn kreepı, ĩnsş ĩntelıęenđa este o fakşitate pıvıřıvş űi voıńđa este sekondarş; znş omş treşęe sş űıte maı nainte ęe voęte űi ne şpřş treşęe sş voıaşkş; pıvı ĩntelıęenđş pıřıvıvş ĩmpresışnı đın lşmea estepıoarş; pıvı voıńđş le đşmş ĩnapoı; apoı đakş ĩmpresışnıle ęe le pıřıvıvş şıntş neade-

върпате ши депанциате, атънчи негрешитѣ къ ши воинца поастръ треѣѣ съ fie авѣтѣтѣ дин калеа дреантъ; дакъ синтѣ амеѣитѣ ши нѣ штиѣ ѣнде синтѣ, негрешитѣ къ нѣ почиѣ съ воiesкѣ ѣнѣ лѣ-кря раѣонабилѣ.

Din kontra, inteligenca poate сѣ fie сѣнѣ-тоасѣ ши нѣмаѣ воинца депанциатѣ ши зминитѣ, прекѣмѣ ам възлѣ ла омѣчидереа инстинктивѣ къ омѣлѣ стирѣ: скѣпаѣ-мѣ д'ачеасѣ кримѣ каре воѣш с'о комитѣ, штиѣ къ este о кримѣ инсѣ нѣ почиѣ сѣ факѣ алѣ-фелѣ, синтѣ силитѣ, воинца mea паркѣ е лератѣ ши нѣ е либерѣ ка ла тоѣи оа-менѣ. Ачеасѣ distincuione este foarte импор-тантѣ пентрѣ трѣзнале; къчи ѣнѣ жѣдектѣорѣ киндѣ ворѣескѣ де зминтиѣ инѣелерѣ ѣнѣ омѣ ла каре инѣеленѣиѣне este депанциатѣ ши зминитѣ ши нѣ штиѣ къ синтѣ мѣлѣи сминтиѣ, каре синтѣ сминтиѣ нѣмаѣ ин факѣлатеа воинѣи дарѣ нѣ ин ачееа а интелѣенѣеѣ; апоѣ fiind-къ кълабиалитеа ѣнѣи омѣ este базатѣ пе воинца са либерѣ, де ачееа е инѣедератѣ къ арѣ fi о недрентате а педенсѣ ѣнѣ омѣ каре а комисѣ о кримѣ киндѣ воинѣа са нѣ ера либерѣ, чи депанциатѣ мѣкарѣ къ инѣеленѣиѣнеа лѣи е сѣнѣтоасѣ. Prin зрѣаре тоѣѣ-д'аѣна киндѣ сѣ ва презентѣ ѣнѣ казѣ къ ѣнѣлѣ а комисѣ о кримѣ, фърѣ сѣ аѣѣѣ вр'ѣнѣ инѣересѣ д'а о фаче, атънчи жѣдектѣорѣлѣ треѣѣ негрешитѣ сѣ се гиндеаскѣ чеѣа маѣ вине ши сѣ esameaze toate импреѣисрѣиле дакъ нѣ este аѣчи ѣнѣ казѣ д'о зминтиѣ парѣиалѣ, адекъ къ нѣмаѣ факѣлатеа воинѣи este зминитѣ ла ачестѣ омѣ. Medicina лералѣ ва лѣмѣри атънчи орѣ-че индоѣалѣ.

Darѣ сѣ poate негрешитѣ къ ѣнѣ кримина-листѣ сѣ'ши симѣлеѣе о зминтиѣ адекъ къ сѣ ворѣеаскѣ ши сѣ апале о нѣртаре ка ѣнѣ змин-титѣ ка сѣ скане дин педансѣ; инсѣ аѣчи este о чирѣкѣстанѣ импортантѣ пентрѣ жѣдектѣорѣ, а-декъ адеѣѣратѣлѣ зминитѣ нѣ шtie ниѣ одатѣ къ е зминитѣ ши i се паре къ е сѣнѣтосѣ, пе кинд ачела каре симѣлеазѣ зминтиѣ зѣче ши репе-теазѣ ла орѣ-че минстѣ къ е зминитѣ; апоѣ ѣнѣ жѣдектѣорѣ инѣелентѣ саѣ ѣнѣ медикѣ, каре аре оарешѣ-каре еспериѣнѣе ин асемenea лѣкрѣрѣ, о сѣ къпоаскѣ дѣне о микѣ конѣерсаѣиѣне къ де-ликѣентѣлѣ, къ чине аре а фаче; къ ѣнѣ адеѣѣ-рѣлѣ зминитѣ саѣ къ ѣнѣ адеѣѣратѣлѣ мишелѣ.

Darѣ интокмаѣ кѣмѣ ѣнѣ омѣ сѣнѣтосѣ poate

сѣ симѣлеѣе о зминтиѣ, асемenea poate ши ѣнѣ адеѣѣратѣ зминитѣ сѣ симѣлеѣе о старе сѣнѣ-тоасѣ. Асемenea зминтиѣ инѣреѣинѣеѣѣ атънчи фелѣримѣ де ѣикленѣи ши де симѣлаѣиѣни, фелѣримѣ де мемѣтешѣрѣ ши де инѣриѣе, ка сѣ факѣ пе рѣде, пе медѣии ши пѣзиторѣи лорѣ сѣ креазѣ къ синтѣ акѣмѣ сѣнѣтосѣи ш'ачеаста нѣмаѣ сѣ poate ажѣнѣе ла скопѣлѣ лорѣ че 'ши-аѣ пѣсѣ ин канѣ. Kite одатѣ десѣолѣтѣ еѣ ин асемenea инѣрепѣн-депѣ о рѣѣдаре ши ѣнѣ калкълѣ адмирѣбилѣ. Де мѣлѣе орѣ с'а инѣмплатѣ къ ѣнѣ зминитѣ (ma-ниакѣ маѣ къ сеамѣ) врѣндѣ сѣ фѣрѣ дин каса зминтиѣлорѣ, с'а фѣкѣтѣ ѣолнавѣ, с'а пѣсѣ ин патѣ ѣлѣиндѣ-се де дѣреѣе, пѣѣиндѣ ши немѣнкѣндѣ зиле инѣрепѣи, сѣфепиндѣ фелѣримѣ де операѣиѣни дѣреѣоасе (s. e. линиторѣи, ѣизикѣторѣи) медикѣлѣ ѣлѣзиндѣ'и атънчи аѣитѣ слѣѣиѣи ши сѣфепиндѣ, а ор-донатѣ ка сѣ'и слѣѣоазѣ мѣнѣле ѣлѣте пѣнѣ а-кѣмѣ ин камисѣле; инсѣ аѣиа с'аѣ симѣитѣ либерѣ къ мѣнѣле sale ши индатѣ с'а арѣнкатѣ пе гѣар-дианѣ саѣ кiarѣ пе медикѣ врѣндѣ сѣ'лѣ омоаре. ѣнѣ алѣ зминитѣ, каре а ѣмѣлатѣ сѣ се омоаре пе sine, аѣ ѣмѣлатѣ къ алѣта ѣикленѣе ин кѣтѣ а доѣиндѣтѣ арме де ла чине-ѣа; пе зрѣмѣ с'а о-морѣтѣ. ѣнѣ жѣрисконсѣлѣтѣ (адѣѣкатѣ) зминитѣ врѣндѣ сѣ скане дин каса зминтиѣлорѣ, ши супе а ажѣнѣе ла ачестѣ сѣфѣршитѣ, холѣраште сѣ о-моаре пе дѣректѣорѣлѣ аѣеѣлѣмѣнтѣлѣ, де ачееа чеѣе аѣдиѣнѣѣ де ла динсѣлѣ ла о орѣ де каре шtieа къ дѣректѣорѣлѣ се аѣлѣ синѣрѣѣ ин кабин-етѣлѣ сѣѣ, ia къ динсѣлѣ пе фѣрѣшѣ ѣн топорѣи'лѣ аскѣнде сѣѣ хѣинѣле sale. Киндѣ инѣрѣ ин каса дѣректѣлѣи, скоате топорѣлѣ ши ѣа сѣ'лѣ омоаре. Din порѣчѣе, инѣрѣ чине-ѣа ин ачестѣ моментѣ ин кабинетѣ ши импедекѣ сѣѣрѣшѣеа ачестѣи крѣ-ме. Кемѣндѣ'лѣ пентрѣ ачеаста ла жѣдекатѣ, адѣѣкатѣлѣ нѣ тѣрѣдѣште фанѣа, инсѣ рѣспѣнде къ сѣнѣе рече «кеарѣ дака 'л-ашѣ fi оморѣтѣ, тоѣѣ нѣ мѣаѣи fi пѣтѣт фаче нимик, къчи тоатѣ лѣ-меа шtie къ еѣ синтѣ ѣнѣ зминитѣ.»

Еатѣ дарѣ къ ѣнѣ адѣѣкатѣ кеарѣ киндѣ е зминитѣ, тоѣѣ лѣтѣште чеѣа.

ѣнѣ алѣтѣ маниакѣ este инкѣсѣ инѣр'о касѣ а зминтиѣлорѣ; аколо апатѣ мѣлѣтѣ тимнѣ о нѣртаре foarte лиништитѣ ши кеарѣ инѣелантѣ. Медикѣлѣ ши гѣардѣистѣи лѣлѣсѣ синѣрѣѣ ши ѣѣдѣ къ нѣ фаче нимѣлѣи вр'ѣнѣ рѣѣ. Дѣне че а рѣмасѣ аша а-коло ките-ѣа тимнѣ, се роарѣ ка сѣ'лѣ слѣѣоазѣ

акасъ кѣчи се симте преа вине акѣмѣ. Медикѣлѣ, вѣзіндѣ пѣртареа лѣи нѣнѣ акѣмѣ, 'лѣ крѣде шѣ ілѣ слобоаде акасъ. Дарѣ ін чеа д'інтіа поанте дѣне че с'а інтосѣ акасъ, а оморітѣ не соііеа са шѣ не копіі сѣі.

Аша дарѣ тоатѣ пѣртареа лѣи ін ашезѣмѣнт пѣ ера алѣ нѣмѣкѣ де кѣтѣ о калкѣлѣ шѣ о вѣ- кленіе ка сѣ крѣазѣ тоуі кѣ е інзѣпѣтошѣтѣ, ка сѣ'лѣ слобоазѣ акасъ.

(Ва зрѣа)

Лѣпѣлѣ.

Лѣпѣлѣ (Canis lupus L.)

Сінтѣ ін лѣмеа лѣкрѣрѣ, каре нѣ се паре кѣ се сеамѣнѣ мѣлѣ дѣне ведереа не дѣн афарѣ, дарѣ нѣ се сеамѣнѣ нѣчѣ де кѣмѣ кѣндѣ ле кѣ- поаштемѣ маі де апроане дѣне патѣра лорѣ ін- теріоарѣ. Аша се інтѣмѣлѣ інтре оашені ка шѣ інтре анімале.

Еатѣ акѣмѣ знѣ есемпѣлѣ інтре анімале.

Дѣне ведереа а корпѣлѣ дѣн афарѣ, лѣпѣлѣ сеамѣнѣ шѣлѣ кѣ кѣпеле, маі кѣ сеамѣ кѣ кѣпеле пашорілорѣ; кѣ тоате ачестеа че дѣфе- рѣнѣтѣ радікалѣ нѣ есістѣ інтре лѣнѣ шѣ кѣпѣ ін патѣра лорѣ інтеріоарѣ! Пѣтемѣ кеарѣ сѣ зѣ- чемѣ кѣ лѣпѣлѣ шѣ кѣпеле сінтѣ доз патѣрѣ о-

пѣстѣ. Кѣпеле аре кѣвалѣтѣдѣ морале foarte пре- чѣоаше, еште фѣделѣ, інтелѣгентѣ шѣ гентѣлѣ. Лѣ- пѣлѣ н'аре нѣчѣ зна дѣнтр'ачесте кѣвалѣтѣдѣ. Кѣп- елѣ еште амѣкѣлѣ ошѣлѣ, лѣпѣлѣ еште інамікѣлѣ лѣи; кѣпеле се мѣлѣтѣмеште д'орѣ-че мѣнкаре не кѣндѣ лѣпѣлѣ еште знѣ карпѣворѣ сѣнѣеросѣ. Де ачѣеа кѣпеле шѣ лѣпѣлѣ нѣ се сѣѣере зпѣлѣ не алѣлѣ. Кѣндѣ знѣ кѣпѣ інѣтѣрѣ веде інтіашѣ- датѣ знѣ лѣпѣ, тѣремѣрѣ шѣ се аскѣнде інтре нѣ- чѣоареле сѣпѣнѣлѣ сѣлѣ; дарѣ, не зрѣшѣ кѣпеле прѣнде кѣражѣ, сѣ некѣжеште шѣ гонеште не лѣпѣ.

Дарѣ шѣ ін фѣлѣтѣра корпѣлѣ не дѣн афарѣ

este o diferință mare între kîine și lăpș. Kăpșlă lăpșlă e чева diferință de kîiș ачелл алл kînelăvî. Okîi lăpșlăvî sîntă аלבастріі, стрълăчиторі noantea și staș облік (în kърmezішă); kînelăe латрл, лăпșлă врл. Лăпșлă are гîтлă деапнлș și нл poate сълăș întoarкъл sîngърлș și e sîlăiș съл întoarкъл totл kорпșлă, apoi și totл kорпșлă лă e млі деапнлș de kîiș ачелл алл kînelăvî; dîngîi lăpșlăvî sîntă млі грoшî, пелелл лă mлі млі влăноасл, колoарелл са кнформл адекл ченшлe вл тlнерелл, алл вл вълрlнерелл.

Лăпșлă, зlчел Buffon, еше знлăș dîntrelл аnималелел челел млі стlщелроасел; apoi de шl елă а прlіmітл dîn мlна nаtșreі, тоател армелел тrelвzîнчlоасел nentrl оккпациlнеа са de лăпș, адекл: формл, vіkленlелл млі ацелрlтелл, прlн kарел мlзлоачел елă e вл старел съл гълseасл, съл аtачел млі съл vіrșlеаскъл kърlндлș прlаdа са. kл тоател ачешел лăпșлă моарел de мlлтел опl de foame; sîндл-kл are знлș влмlкъл мlлтл млі nстернlкъл de kîiș dîнsлăș, адекл ne omл. Еатл чел ва съл зlкъл протеклде! Oаlел деvілș млі stăndл, нл моарел nічl одатл de foame sîндл-kл are знлș протеклорл ne kîндлș лăпșлă, o sîngl атlлș de акl л, kл мlзлоачел, млі totлș моарел de foame, sîндл-kл вл локл de протеклорл, are конлторl nстернlчl. Етл o мlкъл влвългълтърл млі nentrl оаменl. Шl вл-лр'адевърл dîn vісаdа аnималелорл nстемлș съл влвългълтлș kіtel одатл mл.лș млі nentrl vісаdа noастрл.

Лăпșлă еше лаш млі елă мшкъл млі тлрел знлș аnималл kарел нл се оvеnел лă, ne kîндлș kл аnималелел kарел аш kкpаdіш kл се оvіe, елă devіne влчелnosлș млі лел аtаkъл прlн преклжdіvнl млі kл felлpіmі de vіkленlі. Kîндлș вl e foame, съл аnронlел de локkіngелел оаменlорл аtаkъл ne аnималелел domestічел, млі kîндлș а релшlтлș вр'о dаtл вл ачелстл еskкpсіsіne, аtаnчl релетл аsemeneа промелnаde аdese-opl, млі лл лăпș се аdеvеreаzл прoверлvлш: «нмлі nаsлăș d'іntlііș kоstл чеvа.»

Zіoа, рlмlне вл ченел аzкнsлș лл kкlкшlлăș лă, dаrлș noanteа еашл, се аnронlел de грлждлpі; kълтл съл sаnел рlмlнтлă de desvіtлăș поpцlорлș, kа съл влнтrel аколo, влнтрл sлpіosлș. оmoарл опl-чел гълseштел аколo, ел чеvа kл dîнsлș млі sлчел. Kîндлș n'а рlшlтлș влнтр'аnлș аsemeneа kкpслș понтлpнл, се влntарчел вл пlдлpел млі алеларл

аколo ne влчелатлș, snerlндлș kл знлș алл лăпșгонештел лл чеа-лаллș nаpтел а пlдлpел, аnол kîндлș вр'знлș аnималлș прlндлș аtаnчl, аmîndol лănі vлmаpітлș прlаdа влнтrel dîнmіт. Dаrлș kîндлș foameа лă еше естремлș млі nсmлі поател рlвdа, аtаnчl аtаkъл млі ne оаменl, влнтл млі kл сеамлș ne femel млі kонlі, млі вл ачешел kаzлpі devіne de мlлтел опl tșpеатлș млі моарел. Dаkлș знлș лăпș ordіnаrлș еше o kаlamnіtаte nentrl о dарл, знлș лăпș tșpеатлș еше знлș лăkкъл влнтлș млі е-spоlаvіăș (грoсавлș.) Kълчl тоател рlнlел sаnел sîндлș mорталел млі елă нл влчелелзл а mшкк опl-чел лăkкъл vлntіnеmте вл дрлmкълș съл.

Съл зlчел kл лăпșлă sлчел de лămіntлș млі de sromolлș. Знлș аlэmetлș (kіvрітлș) аnпlнsлș noanteа, sаš kеарлș sromolлș sлkклș de dоt kел, sîндлș вл старел съл vі snerіe kа съл sлгл. Лăпșл kлm съл vedel, еше влntоrмлі kа ачел «ultraconservatrivі» (влнтrel оаменl) kарел се sн-рlел de опl-чел лămіntлș млі опl-чел sromolлș.

Лăпșлș еше влмlкълș sоcіetlдеl, kа опl-чел аnималлș стlщелрослș (kарnасlеpлș) млі kîндлș съл vлntіnеmте вр'о dаtл вр'о rаndл de лănі, съл vлntіe kл аslа nл еше вр'о sоcіetаte nаvіfіkлș чl еше o челтл de хođl kарел sаš аdсuаtлș sнpe а аtаrа vлmрешлș вр'знлș аnималлș mаre; dаrлș рарлș kл ачелл хođl се desnаrtлș sлрлș чертел млі sлрлș еp-лlтлрл; kълчl sіem-kарел ва съл аlвл o nаpтел млі mаre dîn жалл; знлș лăkкъл kарел се vлntіmаrлș totл d'аsna лл челел de хođl.

Bаndа de лănі жмелл dšne прlаdа лор seара, млі kл сеамлș kîндлș e челл. Kîндлș аш съл tpeаkлș знлș рlш, аtаnчl се vлntіpеаzл млі челл млі nстерnіkъл mеpгlндлș nаlnte, челл d'аlлș doіleа dîндлș вл dîngіl sъл kоаdа челл d'vлntіlș, аsemeneа dіne челл d'аlлș tpeіleа вл dîngіl sъл kоаdа челл d'аl doіleа млі ашlа sormezлș знлș felл de лангл nіntл kîндлș аш tpeкклș аnа. Kîндлș знлăș dîn еl s'а рlнlтл, съл tлвлештел вл nлmіntлș nіntл kîндлș сн-челел а sлtлtлș. Kîндлș вр'лș съл аtачел kаsа знлl dлpаnлș, лăпșлł челл млі mаre, nаlnteаzл млі vаle лл поартл, kіnelел еашл аtаnчl аfарл; аkкmлș лăпșлł sлчел млі kіnelел lăș еpmeаzл; влнтл лл o mіkл dіstаngл, се аfлл аskкnслș тоатл челл kарел nлвлелskлș ne kіno млі lăș рlнл вл vккълі. Ашlа еpmezлș млі kîндлș аtаkъл знлș вош, знлș kаlл sаš знлș черлș.

Лăпșлł e nлdіnлș rаntлș млі foарtel рарлș

sъ intîlneshle kъ sojîca sa, aderkъ nъmaî odatz pe anş, iarpa. Atsnuî s'apîndş mi maî mşlî lşnî şpmeazъ o damъ lşpъ. În acesîş momentş acesmî lşnî slatş inkъ maî şnpşpşmî mi maî pîî; kъçî se çepatz mi se batş şnlş kъ alşlş, se intîmşlъ keapş kъ tojî omopş pe açela pe kape lşpa a pşepşatş. Darş ea are obîçeiş kъ şpşpe totş maî pşş nînz kîndş çeata de galanşî s'aş osteniş mi aş adormîş; atşnş ea şmşlъ înceş, demşeantş pe açela kърşia dъ pşepşîncъ mi şpşpe kъ dînsşlş. Eatş kъ mi la damele lşpe, de mi n'aş çitîş niçî Gil-Blas niçî ale asemenea romanşe, totş ştîş vine se aranşieaze vine o intrъ d'amopş mi kîndş vorş sъ şpş kъ çine-ba, niminea nъ poate sъ le înniedeche.

Anpînderea açeasta la lşnş, çine nъmaî 12 zile mi, lşkър kърîosş, începe intîiş la femelere bърpîne. Aderkъ femelere bърpîne intrъ în perioada anpînderei în lşna lşî Dekembrie, pe kîndş çelş tînepe s'apîndş tokmaî în lşna lşî Fevръpîc. Aşa darş lşpşlş începe galantpîile sale kъ o bърpînz mi le şşîpşmaşte k'o tînpъ; o kariepъ anamopъ ka la şnî «galanşî» intrе noi oamşnî.

Timşlş sarçinei lşnei, çine 3 1/2 lşnî; aşa darş în lşnîle Aprişie nînz la lşmie naskş nşî de lşnş. Lşpa, kîndş se şimte aşşpîra façerei, se askşnde intrъşnş lokş foapte petpaşş în şndşlş pşdşpei, akolo pşne kъ dînjî tojî şpъrçîniî, adşçе akolo frşnzъ ka sъ'şmî fakş şnş patş moale mi akolo fatş mease saş meaute outş mi keapş noş nşî; niçî odatz maî pşçîniş de trei. Nşî acesmî kîndş naskş şintş opşî. Mşma lopş le dъ lante kîte-ba şbъtmîniî, pe şpşş îî pşenapeazъ mînkape de karne kape o machînz maî nainte în gşpa eî; çeva maî pe şpşş îî adşçе şobolanî, îepşpî tînepî, pşternîçî mi ante nasepî vîî. Nşî de lşnş înceş sъ se жоаче kъ açeste animale miçî mi pe şpşş le şşpşşş mi le mşnînkъ. Mşma atşnşî жъноае açeste viktime, le pşne în бккşî mi le pşne nainteа nşlorş eî împъpîndş fie-kърşia o бккатъ. Tokmaî dşne doş lşnî, nşî de lşnş esş din şndşlş pşdşpei şnde şintş nşkşşî, şpmezş atşnşî mşma lopş kape îî dşçе la pîş ka sъ беа. Dşne çе аş бъtş, mşma lop îî kondşçе înapoî la kълкşşlş lopş mi îî şîemte ka sъ se askşnzъ vine akolo; dakъ îî amepîncъ vр'şnş

perîkolş. Aşa şmşlъ eî dşne mşma lop kîte-ba lşnî. În acesîş timş kîndş îî atakъ çine ba, mşma lopş îî anşpъ kъ şnş mare kърaçîş mi kîap kъ şpşie mi în timşlş açeasta ea este inkъ maî kърaçioaş mi îste de kîtş keapş lşpş. Tokmaî dşne 10 lşnî saş şnş anş, nşî se despîrîş de mşma lopş mi înceş sъ aîbz o esîştîncъ îndenîdentъ; atşnş şintş mi armanşî kъ tojî dînjî mi toatz şopş lopş. La vîpşta de doi anî devîne mi eî «tatşlş de familie.» Kpешtepea lopş şpmeazъ doi, trei anî mi tръeskş nînz la vîpşta de 15 saş 20 de anî. Lşnî în toatz vieada lopş dormş pşçîniş zîoa, аş şnş somnş şmopş, s'adormş kîndş şintş osteniş; беаş mşlş mi desş ka toate animalele kapnasiepe. Lşnî de mi şintş foapte mînkçîomî, înzъ totş noş sъ pavde de foame doş saş trei zile.

Lşpşla are o şopş mare în partea de nainteа a kopşlşî lşî, maî kъ seamъ în mşşkîî rîtşlşî mi a gşpei. Eîş este în ştape sъ poate o oaie întpearbъ în gşpa sa mi sъ şpş kъ dînsa. Kîndş îlş pşneşte çine-ba k'şnş glonşş, atşnşî şpîrş tape; darş kîndş nşstopîî îlş bate kъ bastoane nînz kîndş îlş şbъvşesкş, atşnşî eîş nъ skoaite niçî o şpîrape; aşa de tape mi de nesîmçîtopş este.

Lşpşlş, de mi o fepoçîş, totş este timidş (şfîçîosş); kîndş kade intr'o gpoanz, este alîta şnepîatş, în kîtş poate sъ'lş omoape çine-ba mi eîş nъ se anşpъ; poate keapş sъ'î pşie şp lanşş pe rîtş, în fine sъ fakş kъ dînsşlş opî-çе vorş voi mi eîş nъ apatz niçî çelş maî mîkş semş de şpîkş saş de şpşpape. Gesner zîçе: odatz a kъzştî intr'o gpoanz şnş lşnş, o vzape mi o femee mi tojî аş pşmasş akolo toatz noanteа; kъ toate açestea, femeca n'a pşçîtş nimîkş, kъçî lşpşlş de şnepîetşpъ, nъ s'a mîmkatş dîn lokş. Lşpşlş este animalşlş kapnasiepş çelş maî komşnş în Еşpîona, sъ destîncъ dîn toate animalele mi pîntp'odoape fînz; eîş şimte odoape de karne la o deupştape maî d'o жmştate noşte. Kîndş ba sъ easъ dîn pşdşpe, se pşne în kontra vîntşlşî ka sъ şîmçъ toate mîpşşpîle çе esş împreçîşpşlş açestşî lokş. Eîş dъ pşepşîncъ karnei vic, de mi kîndş e şpîmçîopatş de oamşnî mşnînkъ mi şmopşçîşne. Darş intrе toate femelere de karne, îî плаче maî mşlş karnea de omş. De açeа kîte odatz lşnî аş fъkşş mare

strikțivizni în cimitire desgronîndă kadaverile oamenilor. În Lanonia unde sîntă mlații lăni, kredă kь лъпалă atakъ mai kь preferințь femeii înștrăinate care le deosebешte prin odoare; de aceea femeele loră d'acolo nă esă fьrь korțeniă de oameni.

În toate timpurile, oamenii aă avătă o ьrь asăpra лъпалăи mi l'aă ronită. Mai în toate ьrь-urile civilizate ale Europei, s'aă nășă ьnă прецă pe капалă лъпалăи (adeкь чине adăче ьnă канă de лънă, priimește o sьmь хотьpить). De мьlate opi тоцă локситоріи ьnăи цинетă eraă silăи сь se skoale ca сь vineze dăne мьлăimea de лънă че s'aă adănată la dинші.

Лъпалă kь тоать сьлътьчїеа лăи, totă este în stare сь priimeaskь oareші—care înștrăкїsne. În orientă, Persienii, înțrevăingeză лънă pentru ьnă felă de petrecere пьвлїкь. Ілă prindă fiindă tinьră și ilă înваць la жокă și alte felьpї de mentешьgьpї. Buffon a kpekstă ьnăи лънă tinepї mi a zisă kь în tinereцea loră, adeкь

пїнъ la vьpsta de ьnă ană saă doї, лънăи sїntă foarte пьткьцїи mi ьnă amьzementă în kasъ ka kїnїи micї; dară dăne doї anї, revїnă la natьpa loră сьлътїкь și karnasїerь. Într'o noante Buffon dormindă, a simцїтă o dьpere mare, s'a skьlată și a vьzэтă kь пьїelă de лънă 'l a mьшkală la пїчїorь mi ії sьче аколо sїncеле.

Сь pretinde kь дакь pastopїи іеаă балїгь de лънă, o amestekь kь апъ mi ьнăче kь ачeasta rїтэлă, snїnarea mi koastele oїloră, le skапъ atьnчї de atakьpїe лъпїloră care aă o antipatie pentru ачeastь odoare.

Eatь observacїsїne челе mai remarcabile asăpra лъпалăи, mi adьorьтă nьmai kь în timpurile noastre, aă fьkстă esperimente foarte interesante prin impresnarea kїneloră și лъпїloră care пробь kь strьmowїи kїneloră noшtrїи, aă fostă în pьdenїи foarte d'aproeane kь лънă. Eatь kь dїntp'ьnă strьmowă сьлътїкь ka ьnă лънă, poate сь casъ o fiїngь аша de чївлїzать ka ьnă kїпe.

В. Комьnikacїsїni sьcientїfїche micї.

O mьsspь iчїenїkь.

O metodь бьнъ în contra pьчелei konsїstь kь ачела care e преа desnășă la pьчeаль, сь pьmїe într'o kasъ ьskatь, аepoasъ, бїне інкьлзїть avїnd ьшіle mi ferestpеле care se інкїde бїне mi nă lastь vїntьl сь інтpe prin вp'o kрьпьтьrь, care este foarte вьтмьтoape сьпьтьцїeї. De la тоампъ пїнъ la прїмьварь сь поарте ьнă flanelă не пелеа goalь care prodьче o micь iritacїsne mi o pьsuїndїpe a sїncelăи într'ьnă modă екзалă не тоать сьпpафага корїлăи. Кьльтpа пелеї prin baїe de vaporă nьmitь pьсeaskь care обїчнешte челе a sьfepї felьpїmi de skїмьтpї penede ale temperatьpeї, este іарă ьнă мїжлокă бьнă спpe a se prezepva de pьчeаль. Dară чїне simte kь s'a pьчїt la ьn лок, мїзлокьл чel mai бьн d'a se prezepva de ачeastь pьчeаль сь nă атьбь eferte вьтмьтoape este d'a fpeka бїне ачest пьнкт pьчїтă kь мїна saă kь flanelă пїнъ kїndă s'a fьkстă чeва powїe; totă d'o datь a fpeka бїне mi osьлă snїньpїи іарă пїнъ se va powї. Mьлăи oameni aă skьnată de перїппemонїи mi de felьpїmї de pьmatїsme прїнтp'ачestă мїзлокă simплă.

Kїptїцa folosїtoape este omьslї saă ns?

Pară se rьсешte ьnă animală care are a-

tită inamicїи mi atїta апьтьtopї, ka kїrtїga. Чeї dăne ьpmъ aă zisă kь kїrtїga fiїndă—kь мьнїнкь vermьшe (ларве) care sїntă вьтмьтoape планteloră, de ачeа sїntă d'ьnă mare folosă pentru omă; алцїи aă zisă kь nă nьmai kь мьнїнкь plante, prin ьpmape vatьтмь лькpьpїe агpїкьлtorьлăи, ba інкь prin сьпьтьpїe loră care fakă în пьmїntă strїкь пьmїntьлă kїмьpїoră. 2нїи aă zisă kь oameni тpебьe сь le goneaskь алцїи aă zisă kь тpебьe сь le proteцe. Dară акьтă oameni de kompetenцe aă хотьpїтă kь kїrtїga este d'ьnă folosă pentru omă, mai kь seamь în гpьdїno kь noamo mi kь kїrtїga мьнїнкь toate vermьшеле care se цїнă într'arbopї. Шї дакь чїне—ва are o гpьdїнъ mi vocїte ka arbopїи сь nă fie mїnkьцї de vermьшe, atьnчї тpебьe сь кьшпere keapă kїte—ba kїrtїge mi сь le пzie în гpьdїna лăи. La алть okazїsne vomă vorpї mai не ларă despre бїсага kїrtїцїи mi atьnчї vomă vedea kь ачestă animală de mi nă vede în бїсага лăи mai micї odatь льmina Soapелăи петpекїndă бїсага sa în інтьнерїкă; kь toate ачestea nă петpече eлă аколо o бїсагь аша de tpїstь kьтă se 'шї імацїнъ чїне—ва, чї în бордеїлă лăи сьвтеран 'шї fache нїште галepїe foarte artїfїчїале mi ьнă кьлкьшă foarte komodă.—